

אלול משנה חיים: איך מפעילים את הבחירה החופשית לטוב?

יהלומן מקהילתו של הרב שבתי סלבטיצקי באנטוורפן, קיבל חוות-דעת מגיאולוגים בעלי שם, על סיכויים למצוא יהלומים באזור מסוים בדרום אפריקה. האיש רכש שטח נרחב באזור וביצע בו חפירות. הוא הקים מבנה רחב, ממנו פיקד על מבצע החפירות ובמשך שלוש שנים היה זה ביתו השני, שלא לומר הראשון. למרבה האכזבה, החיפושים העלו חרס והוא נאלץ למכור את השטח לחברת היהלומים הבינלאומית – 'הסינדיקט של דה בירס', תמורת סכום זעום.

יכולתיה של "דה בירס" עלו לאין ערוך על שלו והם הגיעו עם ציוד הנדסי כבד ומתקדם, הרסו את המבנה בו שהה במשך החפירות והחלו לחפש במרץ. המזל האיר להם ומצאו מכרה יהלומים גדול, שהיה בדיוק תחת המקום בו עמד ביתו הארעי. מסתבר שבמשך שנים הוא עמד מעל אוצר בעל ערך אסטרונומי ופשוט פספס אותו. הוא חיפש רחוק, כאשר זה היה ממש מתחתיו.

החיים מזמנים יהלומים לכולנו, אבל אנו עשויים לפספס אותם. כי לא מחפשים במקום הנכון. כי חושבים רחוק במקום להתמקד קרוב. וזאת המטרה של השיעור היום: למצוא את אוצר השינוי הרחני שנמצא ממש מתחתנו.

פרשת "ראה" היא ראשי תיבות: "ראו אלול הגיע"¹. שבת ראה מקדימה תמיד את ראש חודש אלול והיא חלה או בשבת מברכים אלול (כמו השנה) או בשבת ראש חודש אלול (כמו בשנים אחרות). למרות שנמצאים בתחילת אוגוסט והקיץ בעיצומו, אבל המילים "שבת מברכים אלול", מעבירים רטט של תשובה והתעוררות.

השאלה שמכה בלב מדי שנה היא: איך תופסים את אלול? איך יוצרים שינוי ארוך טווח לכל השנה?

אנו רוצים לבחון את הנושא באמצעות תהייה מהדהדת העומדת בראש פרשת השבוע: על איזה "בחירה חופשית" משה רבנו מדבר? כיצד משה מכריז בפתח הפרשה כי האדם הוא יצור חופשי שמשוחרר בכל רגע לשנות חייו, והרי התהייה עצומה: **מי כאן חופשי?** מי יכול לקום ולומר אני שולט בחיי במידה כזו שאני יכול לשנות אותם כרגע? לקום בארבע וחצי בבוקר, ללמוד שעתיים חסידות, להתפלל כל התפילה בכוונה או להבדיל, לרוץ עשרה קילומטר ולהוריד 50 קילו?

נכון שכשנולדנו היינו חופשיים, ואולי גם אדם שמקבל מכות חזקות בחיים ("ל"ע ול"ע) הוא מתרסק ויכול לעצב את עצמו מחדש. אבל רוב בני האדם חיי רצף שנמשכים מאתמול ושלשום, אנו עבדים להרגלנו, לרגשות ולתאוות שלנו שכובלים אותנו, כדברי חז"ל: "עברה גוררת עברה". נדמה שכל אחד יכול להעריך איפה יהיה בשבת מברכים אלול בשנה הבאה ואינו מצפה להפתעות חריגות. אז איפה החופש הריאלי שמשה מדבר עליו?

הבה נפתח רעיון חזק שממקם את הבחירה בתוך גבולות הגיוניים. מכאן נוציא יעד בר השגה לאלול.

ב. משה מתקדם שלב בנאום הארוך שלו ועובר ממוסר לדרישות מעשיות. בעוד ששלוש הפרשיות הקודמות היו תוכחה על העבר – סיכום כישלונות שנות המדבר וניתוח האופי כפוי הטובה שהוביל אליהן, מכאן עובר לצד המעשי ודורש שלוש פרשיות מלאות מצוות. לפנינו **ריכוז המצוות הדרוש בתורה**: בפרשת ראה 55 מצוות, בפרשת שופטים 41, ובפרשת כי תצא הכי הרבה בתורה: 74 מצוות. כך ששלוש הפרשיות הקרובות, מלמדות 170 מצוות, שהן רבע מכלל התרי"ג.

¹ הצירוף של "ראה-שופטים" הוא: "ראו שופטים אותנו" והגיע הזמן לקחת אחריות על חיינו.

כהכנה למסכת התביעות שעלולה להבהיל את העם, משה מקדים דברי עידוד: דעו ששתי דרכים לפניכם וזאת "ברכה" וזאת "קללה". אף שראשית הדרך קשה והמאמץ כבד, אבל זאת היא דרך הברכה. מנגד, אף שהנתיב השני קל להליכה וקורץ בפן המידי, אבל סופו קללה ח"ו.

1. דברים יא: ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה: את הברכה אשר תשמעו אל מצות ה' אלוהיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום: והקללה אם לא תשמעו אל מצות ה' אלוהיכם וסרתם מן הדרך אשר אנכי מצוה אתכם היום ללכת אחרי אלוהים אחרים אשר לא ידעתם.

נשים לב שמשה קורא לשתי הדרכים בשם "ברכה וקללה" ולא כדבריו בפרשת ניצבים: "את החיים ואת הטוב ואת המוות ואת הרע". המסר עמוק מאוד: בעוד ש"חיים ומוות וטוב ורע" משקפים פערים ברורים ובהירים, ה"ברכה" וה"קללה" הם מושגים עתידיים שמתבררים רק לאחר זמן.

בכך מתייחס משה לנחיתות הבסיסית של הטוב לעומת הרע. הרע מבטיח סיפוק מידי: שוקולד מעניק מתיקות ופריקת כעס מעניקה תחושת כוח. לעומת זאת, יציאה להליכה בערב אינה מעניקה תחושת הישג מיידית, ואיפוק ושליטה במידות, מותיר תחושה חמצמצה של חולשה. אבל התועלת של הטוב מתבררת לטווח הארוך, כמו "ברכה" שמוכיחה את עצמה אחרי זמן. בעוד שמסוכנות הרע יוצאת לאור השמש בהמשך הדרך, כמו "קללה" שנדבקת ואינה מרפה ח"ו.

הנה משל חד ב**ילקוט שמעוני ריש פרשתנו**: שמא יאמרו ישראל הואיל ונתן המקום שתי דרכים – דרך החיים ודרך המוות - נלך באיזו שנרצה? תלמוד לומר: 'ובחרת בחיים'. למה הדבר דומה? משל לאחד שהיה יושב על פרשת דרכים והיו לפניו שני שבילים, אחד שתחילתו מישור וסופו קוצים, ואחד שתחילתו קוצים וסופו מישור. היה מודיע את העוברים ושבים: השביל הזה תחילתו קוצים בשתיים ושלוש פסיעות ואולם סופך לילך למישור. השביל הזה תחילתו מישור בשתיים ושלוש פסיעות ואולם סופך לילך לקוצים. כך אמר משה לישראל: אתם רואים את הרשעים שהם מצליחים בשנים ושלושה ימים בעוה"ז וסופן ללקות באחרונה, כי לא תהיה אחרית לרע. ואתם רואים צדיקים שמצטערים בעולם הזה בשנים ושלושה ימים וסופם לשמוח באחרונה, שנאמר להיטבך באחריתך.

כך שבעבודה עם הקב"ה נדרשת סבלנות. להביט רחוק ולראות את העתיד במקום את ההווה. זאת הנקודה הראשונה. אבל משה אינו מדבר רק על תועלת ההליכה בדרכי ה', אלא גם על ה**סיכויים** להצליח לעשות את הדבר הנכון. משה מעניק מסר משנה חיים: "אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה!". כלומר, **בכל יום ויום ניתנות מחדש שתי הדרכים**, הן עומדות אחת מול השנייה וכאשר זו אפשרית – גם רעותה אפשרית. זה לא שדרך אחת כאן ודרך אחרת נשארה מאחור, אלא בכל רגע שתיהן אפשריות והאדם חופשי לבחור באיזו שירצה.

בכך מבאר הגאון מווילנה כמה דיוקים: מדוע נאמר "ראה" לשון יחיד אם ממשיך "לפניכם" לשון רבים? מהו "נותן" לשון הווה? ומהי ההדגשה "היום"? אלא הקב"ה פונה ליהודי היחיד בכל מצב וסיטואציה בחייו ואומר: "ראה", אני **נותן בדרך הווה, היום!**, בחירה בדרך הטובה. אל תעלה בדעתך שהתדרדרת למצב בו איבדת את הבחירה והשארת אותה מאחוריך, אלא בכל יום אני מחדש את כוח השכל שיכול לגבור על המידות וההרגלים.

קול אליהו ריש הפרשה: מה שאמר 'נותן' ולא 'נתתי', דאם אמר נתתי הווא אמינא שהבחירה בדרך טוב הוא דווקא בתחילת הבחירה, אבל אם בירר דרך הרע - אין לו תקנה. לכך אמר הכתוב 'נותן' לשון הווה, שאמר הקב"ה: כל ימך עד תשלום ימך, יש לך ברירה לבחור בדרך הטוב.

האדם הוא לא עץ, שאם גדל עקום, אי אפשר ליישר אותו. האדם הוא לא פיל נשלט בקרקס, שלאחר שהתרגל להיות כבול בתחילת חייו, הוא כבר לא מנסה לפרוץ את הכבלים. אלא האדם הוא חופשי כמו הבורא, הוא יצור המתחדש בכל יום תמיד וכל האפשרויות פתוחות בפניו.

מכאן מסיק הרמב"ם את דבריו הידועים:

רמב"ם תשובה ה: אל יעבור במחשבתך דבר זה שאומרים טפשי אומות העולם ורוב גולמי בני ישראל, שהקב"ה גוזר על האדם מתחלת ברייתו להיות צדיק או רשע - אין הדבר כן, אלא כל אדם ראוי להיות צדיק כמשה רבינו או רשע כירבעם בן נבט, חכם או סכל, רחמן או אכזרי, כילי או נדיב ...

דבר זה עיקר גדול הוא והוא עמוד התורה והמצוה, שנאמר ... 'ראה אנכי נותן לפניכם היום', כלומר שהרשות בידיכם וכל שיחפוץ האדם לעשות ממעשה בני האדם עושה - בין טובים בין רעים.

עד כאן האידיאל ומכאן נרד למציאות: איפה הבחירה הריאלית? הרי אנו עבדי ההרגל ולאט-לאט מאבדים את הבחירה? נכון שפעם כשהיינו נערים הייתה לנו בחירה, אבל אדם הופך להיות עבד להרגליו ותאוותיו, הם מעצבים את גישתו לחיים והתמודדותו עם המציאות, ובהדרגה מאבד את הכוח להשתנות. הבעיה האמתית עם עברה היא לא רק מה שעשינו, אלא מה שהעברה עושה לנו ואחריה איננו אותו אדם שהיינו לפני. היא מותירה טעם, הרגשה וזיכרון שכובלים אליה.

חז"ל אמרו: "עברה קשורה בו ככלב", כי הולכת אחריו לכל מקום שילך. בן עזאי אומר בפרקי אבות: "הוי רץ [אפילו] למצווה קלה!, שמצווה גוררת מצווה ועבירה גוררת עבירה". היינו שהחיים בנויים כמו רכבת וכל מעשה כורך חבל סביבנו וקושר את הנפש וכך המעשה הבא הוא בלתי נמנע.

הדברים מפורשים בתורה: כל אחד מכיר את התמיהה שעסקנו בה פעמים רבות, איך נלקחה הבחירה לפרעה? כיצד ה' העניש אותו לאחר שלקח לו את הבחירה והכביד את לבו? וכי השופט כל הארץ לא יעשה משפט? אחד התירוצים הידועים הוא, שאף אחד לא לקח לו את הבחירה, אלא פרעה איבד אותה בעצמו. לאחר שאמר כל כך הרבה פעמים לא, הוא שכח איך אומרים כן.

נשים לב שבחמש המכות הראשונות, לא מוזכר בתורה לשון הכבדת הלב. העובדה הזו מופיעה לראשונה במכה השישית. שכן בחמש המכות הראשונות ניתנה לו הזדמנות לשחררם, אבל כשאדם אומר חמש פעמים לא, וקל וחומר כשמדובר במלך רם ונישא ששולט בהמונים, הוא לא מסוגל להגיד כן. הוא כורך את עצמו בכבלים של עקשנות ואגו, שכבר לא יודע איך נחלצים מהם.

למה הדבר דומה? המשפיע רבי מענדל פוטרפס היה מספר על מכרסם גדול בשם "בונה". הבונה הוא בעל חיים מוכשר שהתברך בשיניים חזקות ועוסק בבניית סכרים מענפי עץ במים, המאפשרים לו להתנהל בתוך שטף גבוה של מים בנהר. הבונה מכוסה בפרווה מיוחדת ששווה הרבה כסף וציידים הפרוות רודפים אחריו, עד שהפך לחיה מוגנת בסכנת הכחדה.

אבל למרות חכמתו בבניית סכרים, הוא טיפש בהתנהלותו והדרך לצוד אותו פשוטה: בכל בוקר יוצא הבונה מביתו על הקרקע, למקווה מים בו מקיים רוב פעילותו. בחזרתו הוא צועד בדיוק באותו מסלול בו צעד בבוקר באמצעות נווט דרך עצמי מובנה. הציידים עוקבים אחר מסלולו בבוקר, חופרים בור באמצעו, מניחים מצודה ומסווים אותה, והם יודעים שבחזרתו יעבור הבונה על פתח הבור ויילכד.

כשהבונה עושה דרכו חזרה ומגיע לנקודה בה חפרו לו בור, הוא מרגיש שמשוה לא בסדר, עוצר מהליכתו ובוכה. הוא מבין שאם יתקדם עוד פסיעה הוא עתיד 'להסתבך' ולמצוא את עצמו לכוד, אבל הוא קורבן של עצמו. ההרגלים שלו חזקים ממנו.

כך נראה לדייק קצת מדברי הרמב"ם:

2. רמב"ם הלכות תשובה ז: לפיכך כתוב בתורה 'ואני אחזק את לב פרעה', לפי שחטא מעצמו תחילה ... נתן הדין למנוע התשובה ממנו ... ולפיכך חיזק ה' את לבו. שם ד-ה: כעניין זה שואלים הצדיקים והנביאים בתפילתם ... אל יגרמו לי חטאי למונעני מתשובה, אלא תהיה הרשות בידי [לשוב בכל מקרה] עד שאחזור ואבין דרך האמת ... שמידה זו בכל אדם, שכל זמן שהוא נמשך בדרכי החכמה והצדק מתאוה להם ורודף אותם [וכן להיפך, שמפסיק לרדוף אותם].

נדקדק היטב: בעוד שבתחילת דבריו אמר שהבחירה נלקחת כעונש מלמעלה על ריבוי החטאים, בסוף דבריו נראה שהוא כעין טבע ותכונה אנושית: החיים הם רכבת ומה שעושים פעם אחת – נעשה שוב. לכן ככל שהאדם רודף אחרי חכמה וצדק הוא מתאוה להם. וכשרודף אחרי טפשות ועוול, הוא נסחף לחשוב בצורה הזו ושוכח צורת אדם. בהערה² הובא סיפור חד הממחיש את הנקודה.

² באחד מלילות החנוכה לפני כמאתיים שנה, יצא חסיד של האדמו"ר מרוז'ין לבקר בחצר הרבי. הוא עצר לשינת לילה בפונדק ולפתע נשמעו חבטות בכניסה. קבוצת שודדים פרצה פנימה וקשרה את מנהלי הפונדק.

והתהייה נזעקת: כיצד מכריז משה "אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה!" והרשות נתונה בכל רגע להיות כמשה או כירבעם בן נבט? ובקיצור: איפה הבחירה הריאלית בחיים השוטפים? הבה נפתח נקודה נפלאה המובאת בפירושו של רבי משה אלשיך בפרשת וארא.

ג. יהודי אינו נדרש לשנות את המהות שלו, אלא לזוז ממקומו. לעשות צעד אחד מהמקום בו נמצא והצעד הזה יגרור בעתיד צעדים נוספים. כשמשה מדבר על הבחירה הנצחית, הוא אינו מתכוון שאדם יכול להפוך מקיצוניות אחת של משה רבינו לקיצוניות ההפוכה של ירבעם בן נבט. אלא בכל רגע הוא יכול להתקרב בצעד אחד למשה ולהתרחק בצעד אחד מירבעם בן נבט.

כך מבאר האלשיך את אחת השאלות הגדולות במקרא, שהארכנו בה בשיעור לערב פסח: חידת שלושת הימים. מה פתאום מורה הקב"ה למשה לרמות ולהטעות את פרעה ולדרוש ממנו לשחרר את ישראל לשלושה ימים, בשעה שההוראה למשה עצמו הייתה לעזוב את מצרים לצמיתות, לקבל התורה להר סיני ולהמשיך לארץ ישראל כנחלת עולם לעם עולם?

נראה עד כמה הקושיה צועקת מתוך הכתובים:

3. שמות ג: ויאמר ה' ראה ראיתי את עני עמי אשר במצרים... וארד להצילו מיד מצרים ולהעלתו מן הארץ ההוא אל ארץ טובה ורחבה אל ארץ זבת חלב ודבש... לך ואספת את זקני ישראל ואמרת אלהם... אעלה אתכם מעני מצרים אל ארץ הכנעני והחתי.. ארץ זבת חלב ודבש: ובאת אתה וזקני ישראל אל מלך מצרים ואמרתם אליו... נלכה נא דרך שלשת ימים במדבר ונזבחה לה' אלוקינו.

בעוד שלמשה ולזקנים נאמר דבר אחד, הרי בתוך כדי דיבור, נאמר לפרעה סיפור הפוך לגמרי. וקושיית האברבנאל כיתר המפרשים עולה מאליה:

אברבנאל ג השאלה השש עשרה: איך ציווה יתברך למשה רבנו שיאמר בשמו דבר כזב ושקר?

האלשיך משיב במענה מהפכני:

אלשיך ה,ג: אם הייתי אומר שישלח לעולם ביד חזקה, לא הייתה אשמת סירובו סיבה לכל המכות. כי לא ייפלא שימאן להפסיד שישים רבוא עבדים לעולם. על כן אמרתי דרך זה, שעל כן בסרבו - ראוי להכותו מכות גדולות להודיע את ידי וגבורתי לישראל.

אפילו מפרעה לא דורשים להשתנות מהקצה אל הקצה, לוותר ברגע אחד על מיליוני עבדים מוכים שמשרתים את הממלכה בעבודת פרך בחינם. מדובר היה במלך גאה ששולט בעולם כולו, שהתרגל לתת פקודות ולא לקבל אותן. לעריץ כזה לא באים ומנחיתים פקודה לשחרר מיליוני עבדים. הוא ימות ולא יעשה זאת. תמורת זאת, דרשו ממנו לזוז צעד אחד: טובה אנושית מינימלית שאפילו מצביאי מלחמה שוחרי קרבות מבינים אותה: הפסקת אש הומניטרית לשלושה ימים. לפתוח מסדרון הומניטרי שיוכלו לצאת לנשום אויר אחרי שמונים ושש שנות הרג ודם. וכיון שפרעה לא זז אפילו צעד אחד, היה ברור שרשעותו חצה את גבול הסביר וחלה בו החובה 'ובערת הרע מקרבך'.

השודדים עברו בין החדרים והגיעו לחדרו של החסיד, הוא ישב על הארץ וקרא בבכיות מספר הזוהר. ראש השודדים הביט בו ופלט צעקה. הם היו שני חברים שלמדו יחד בישיבה לפני עשרות שנים ומאז נפרדו דרכיהם. השודד סיפר מה עבר עליו מאז: הוא היה בחיר התלמידים בישיבה וזכה להצעת נישואין מפתה: להתחתן עם בת המוזג העשיר ולשבת על שולחן חמיו. אשתו ניהלה את בית המרזח והוא היה פנוי לתורה. פעם נכנסה אשתו ואמרה כי בפונדק יושבת חבורת גויים ומתקוטטת על חלוקת כסף, והוא עם הראש התלמודי שלו, יוכל לפשר ביניהם. הוא עשה את העבודה ובני החבורה שילמו היטב. אחרי חודשיים הופיעו שוב והוא עזר להם. הלב שלו אמר כי המסחר שלהם לא ישר, אבל הפיתוי היה גדול והוא הרגיע את מצפונו כי אין זה נוגע אליו. הם החלו לבוא לעתים תכופות, עד שהבין בהדרגה שהוא נלכד לכת שודדים אכזרית, אבל הוא כבר היה חשוף לסודות שלהם ולא היה יכול לעזוב. לילה אחד נשמעו דפיקות על חלון חדרו בבית המזיגה. אחד השודדים סיפר בבהלה כי הם הסתבכו באירוע שוד לאיש עשיר והם מוכרחים את עזרתו. הוא לקח פטיש ורץ לאותו מקום, הוא היכה את העגלון של אותו אדון והרגו, וכך הלך והתדרדר עד שהפך בעצמו לראש חבורת השודדים.

למדנו יסוד גדול: הבחירה החופשית המדוברת היא לא ביחס לשינוי המהות. בני אדם הם אינם מכונות שיכולים להתהפך ברגע מהקצה אל הקצה. אבל בני אדם הם יצורי שכל ובחירה, שיכולים להחליט לצאת לחופשה מהיצר הרע לשלושה ימים. לפתוח כבל אחד מארבעים ותשעה כבלי היצר שאוסרים אותם אליהם. ובמובן פשוט יותר: להחליט על תיקון מעשה אחד ודיבור אחד.

הנה מכתב מהרבי האומר זאת במפורש³:

אגרות קודש נח, אגרת י'תתנט: מי שנולד אדם – אי אפשר שישנה זה ולא תועיל כל הצהרה מצדו שאינו אדם ... ומובן שלא שייך בזה בחירה חופשית. כי בחירה חופשית ניתנה לאדם בנוגע להנהגתו במעשה, דיבור ומחשבה.

מהי באמת המעלה של תיקון מעשה ודיבור אחד? בפשטות, זאת התמקדות ריאלית במה שאפשר לשנות. אבל פרשנות כזו עשויה לתת הרגשה של כניעה וויתור מראש על שינוי המהות. בפרק לה בתניא, רבנו מרומם לקומות נשגבות את מעלת המעשה הפשוט על שינוי המהות.

המעשה הפשוט הוא התמסרות גמורה לרצון ה'. בעוד שעבודה ברגש ומוח יכולה לנבוע מתוך הנאת האדם עצמו, הקימה בחודש אלול וקבלת החלטה טובה –אף שהמהות נמצאת במקום אחר לגמרי – היא תכלית הביטול לרצון ה'. אין כאן כלום מעבר לקבלת עול מלכות שמים. בכך מנחם רבינו שם את הבינוני, שמעביר את חייו על ריק ובסופו של דבר, לא מצליח להניע שינוי מהותי בכוחותיו הפנימיים. תשובת רבינו מהפכנית: יש משהו במעשים שאין בלב. הם הכלי לרצון העליון ונעשים בשבילו לגמרי.

בהערה⁴ הובא סיפור ידוע, שמעטים חזקים כמותו.

הרבי הביא לכך פעם דוגמה נפלאה מהמקום הכי רחוק: התמכרות הבריות למשחקי כדורגל. בתחילת החורף האחרון, הייתה ירידה בכמות המשתתפים בשיעור שאני מוסר בראשון לציון. התעניינתי אם קרה משהו וכולם ענו יחד: "הרב, יש כדורגל. מונדיאל גביע העולם". הלכתי לבדוק את המספרים וגיליתי שבמונדיאל הקודם, 2018, שנערך ברוסיה, צפו חצי מאוכלוסיית העולם מעל גיל 4, שזה למעלה משלושה מיליארד איש. אם ניקח בחשבון שצופים יותר גברים מנשים, הרי רוב הגברים בעולם משוגעים לדבר אחד.

³ להאיר שהנושא של המכתב הוא הפוך מכוונתו כאן: המכתב יצא כמענה לאדם שרצה לעזוב את יהדותו, והרבי מבהיר שהבחירה אינה ביחס למהות, אלא רק ביחס ללבושי המחדו"מ. אבל עכ"פ שומעים משם גם את הרעיון האמור כאן, שבחירה לכתחילה נאמרה ביחס ללבושים ולא למהות. ⁴ פרופסור זאב 'וועלוול' גרין היה ראש המחלקה לאפידמיולוגיה (חקר המחלות) באוניברסיטת בן גוריון. הוא נחשב למדען בעל שם עולמי ונמנה על הצוות המצומצם של נאס"א (סוכנות החלל של ארה"ב), שחקר האם יש חיים על המאדים. גרין ניהל חיים רחוקים מתורה ומצוות במינסוטה שבארה"ב, עד שבשנות השישים הגיע למיניאפוליס שליח נמרץ של חב"ד בשם הרב משה פעלער ופעל לקרב את גרין לחיים רוחניים. פעם קיבל גרין טלפון מהרב פעלער. "וועלוול, שמעתי שאתה אמור לטוס לנסיעה ארוכה לצרכי עבודה. אנא עשה לי טובה: הזמן אוכל כשר לטיסה". גרין לא הבין. באותה תקופה הוא לא שמר כשרות בביתו ומה פתאום להחמיר יותר בטיסה? הרב הסביר כי זה יתרום ליחסי הציבור של הקהילה. "יהודים ישמעו שמדען כמותך מקפיד על כשרות וזה יעצים את הגאווה שלהם". גרין לא התנגד לעשות טובה והסכים. גרין עלה לטיסה רעב והמתין בקוצר רוח לסיום ההמראה ולחלוקת הארוחה. בתור נוסע במחלקה הראשונה הוא היה אמור להיות הראשון שיקבל את המנה, אך להפתעתו החלו הדיילים בחלוקת האוכל ודילגו עליו. הפרופסור המנומס גייס את כל מידת הסבלנות ושאל בעדינות איפה המנה הכשרה שהזמין? הדיילת התנצלה כי הוא הנוסע היחיד שהזמין מנה ייחודית כזו והם שכחו להעלות על הטיסה. הפרופסור חש איבוד שליטה. הוא בעיקר הרגיש אידיוט. למה עשיתי את זה? מדוע הסכמתי ליטול חלק במשחקים של הרב? הוא זעם על כל העולם, על הרב, על העם היהודי ועל אלוקים בכבודו ובעצמו. "בסך הכול ניסיתי לעזור לך, ריבוננו של עולם, וככה אתה מחזיר לי"? ... באמצע הלילה נחת המטוס בחניית ביניים בשיקגו. הפרופסור המכובד איבד את כל המעצורים. הוא הרים טלפון לביתו של הרב וירה בזעם: "מול העיניים שלי עומד דוכן נקניקיות טרף, ואני עומד להזמין שלושה סנדוויצ'ים בגללך". הייתה שתיקה. חצות לילה, והרב אמר: "וועלוול. פעמים רבות שאלת אותי מה המטרה של היהדות? מה התכלית בבסיס הכול? ובכן היהדות היא לעצור בנחיתות ביניים בשיקגו, הבטן מתהפכת מרעב ולא להתפתות לקנות נקניקיה טריפה". גרין צרח: "ראביי, עד עכשיו חשדתי שאתה משוגע, עכשיו זה ברור לי". הוא נעמד בתור לדוכן המזון, התלבט האם למרוח חרדל או קטשופ על הנקניק, אבל לא עשה את זה. לא כי הוא הבין למה ולא כי הרגיש למה, כי אלוקים לא רוצה. גרין עזב את התור, נרדם על ספסל ונעשה אדם אחר.

אבל מה יש בכדורגל? למה ענף הספורט הזה תופס יותר מעשרות ענפים אחרים? איך זה שאירועי המונדיאל נצפים בערוצי התקשורת יותר מאשר המשחקים האולימפיים?

להבדיל אלפי הבדלות, הבעש"ט הקדוש לימד אותנו, שהתשוקה של הנפש לתחומים חומריים, מכסה לעתים קרובות על תשוקה להישג רוחני. כשאנשים רודפים אחרי כדור, הם רודפים אחרי תכלית המשימה של עצמם. לפני ארבעים ושלוש שנה, בשבת שמיני תש"מ, הרבי עסק ברעש גדול, במבצע "והשיב לב אבות על ידי בנים". נערכו מבצעים ותחרויות בין ילדי ארצות הברית, במטרה לעורר את הילדים להיות שותפים בהכנות לפסח וכך לסחוף את ההורים. באותה שבת אמר הרבי כי אפשר לכבוש את לב הנוער באמצעות משמעותו הרוחנית של משחק הכדורגל.

הכדור הוא משל לכדור הארץ, כמובא בתלמוד ירושלמי עבודה זרה ג,א: "העולם עגול, שאלכסנדר מוקדון עלה למעלה על נשר, עד שראה כל העולם ככדור". כדור הארץ נע בין שני שערים: בין "שער המלך", רשותו והנהגתו של הקב"ה, ובין השער הנגדי: פתחה של גיהינום. כנגד התשוקה לבעוט את הכדור לשער המלך, עומד היצר הרע שנאבק בכל כוחותיו להדוף את כדור הארץ לשער הנגדי. ואולם דווקא ההתנגדות של היצר, מעוררת את עומק הכוחות להתגבר ולהדוף את כדור הארץ לשער הנכון.

וכאן מגיעה הנקודה שמייחדת את המשחק על כל ענפי הספורט: הדרך להבקיע לשער היא באמצעות **הרגליים!** כדורגל לא משחקים עם הראש, אלא עם החלק הנמוך של הגוף. התכונות שנדרשות למשחק היא גוף חזק, יכולת ריצה ושליטה מושלמת ברגליים. ביציע המגרש יושבים פרשנים גאוניים שיודעים מה צריך לעשות, אבל אם תוריד אותם אל המגרש, הם יקרוסו בקוצר נשימה... לעומתם, הצעירים שרצים על הדשא, הם לא הגאוניים הכי גדולים, הם לא בהכרח יודעים להסביר את התרגילים שהם עצמם עושים, אבל הרגליים עושות את העבודה נהדר.

במובן הרוחני, הדרך לנצח את משימת הדורות ולהכניס את כדור העולם לרשות מלכו של עולם היא באמצעות המעשה. לא חייבים להרגיש ולא חייבים להזדהות, אבל כן חייבים להביא את הרעיונות לידי מימוש מעשי. כי מה שאנו **מרגישים הוא שלנו**, אבל מה שאנו **עושים הוא של הקב"ה**.

אם כן, זאת הדרך הנכונה לחוות את אלול בצורה יעילה שתותיר חותם: לחשוב בגדול, אבל לבצע בקטן. לתת לקבה רבע שעה, חצי שעה, בכל יום של אלול, והתחנה הזו תחולל את השינוי.

ד. חודש אלול מעניק מתנה נוספת, שכוחה רב לחולל שינוי: **זמן מוגדר להשגת יעדים**. חלון זמן עם התחלה וסוף שבתוכו אנו מגבירים את ההשקעה בעצמנו. כל אחד מתקשה לנהל מלחמות ללא סוף. אנו זקוקים גם לתחום זמן מוגדר כדי לבחון את עצמנו ולראות שאנו מצליחים להגשים יעד. חודש אלול מעניק את התשורה הזו בדיוק.

בכתבי האר"י הקדוש מובא ראשי תיבות מקוריים למילה "אלול":

4. פרי עץ חיים שער ר"ה א: אלול הוא ראשי תיבות 'אנה לידו ושמתי לך' (שמות כא, ג).

ארבע מילים מפרשת משפטים, המצוות להכין ערי מקלט שאליהן ינוס רוצח בשגגה. והשאלה הפשוטה היא מה הקשר בין אלול לערי המקלט? הרי הרוצח צריך לברוח כל השנה ולא באלול?

הרבי מסביר רעיון נפלא: **תשובה לא עושים בבית**. המטרה של ההגליה לערי מקלט היא לא רק לסגור אותו באזור מוגן, אלא ליצור **מרחב מוגן בו יתעורר לתשובה**. להרחיק אותו מאזור חייו הטבעי ולתת לו פניות לחשוב על חייו. כל עוד נמצא אדם בתוך שגרת חיים מלאת הסחות דעת, הוא שוכח את הכוונות הטובות ונכנע להרגליו, ולכן התנאי הראשון לתיקון הוא סביבה שמעוררת שינוי.

וכשם שהדברים אמורים במרחב פיזי **במקום**, כך מרחב רוחני **בזמן**. התנאי הראשון לתיקון הוא מסגרת זמן שמוקדשת לשינוי ובה ניתן לבחון ולמדוד את ההתקדמות שלנו.

ליקוטי שיחות ב עמוד 626: ה' אומר ליהודים: אני נותן לכם עשרים ותשעה ימים [חודש אלול] שבהם אפשר להיקרע מכל ההרגלים השליליים וההנהגות הקודמות – 'ונס שמה', לברוח לתוך סדר והנהגה של חודש אלול ולהתיישב שם .. ובמילא הדבר יהיה למקלט מגואל הדם, מכל הקטרוגים.

הצורך להתמקד ולהתנתק, מתאים עם הסבר המפרשים למשנה מפורסמת באבות (ד,ד): "רבי נהוראי אומר: הוי גולה למקום תורה". רבי נהוראי מלמד שצריך לגלות רחוק מהבית כדי ללמוד תורה. אבל מיהו אותו "רבי נהוראי"? איננו מכירים תנא שאביו נתן לו שם כזה בברית המילה? ומה גרם לו לומר את מה שאמר? הרי פרקי אבות מבוססים על המילים "הוא היה אומר". הדברים שנאמרו בפרקי אבות משקפים באופן מדויק את ה"הוא" של אותו חכם, את סיפור החיים הכי עמוק שלו?

כמה מפרשים מביאים כי "רבי נהוראי" הוא כינוי לאחד החכמים החשובים בהיסטוריה: רבי אלעזר בן ערך. מי שהיה "מנהיר" עיני חכמים בהלכה. רבן יוחנן בן זכאי אמר עליו: "אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזנים ורבי אלעזר בן ערך בכף שניה מכריע את כולם". ולרבי אלעזר בן ערך הייתה סיבה מצוינת להדגיש את חשיבות ה"גלות למקום תורה". הוא למד על בשרו שתורה צריכה מרחב מוגן בתוכו אפשר ללמוד ולא מתעלים באמצע הרחוב.

רבי אלעזר סבר כי הוא אמור לרשת את רבן יוחנן בן זכאי. הרי הרבי עצמו העיד על גדולתו. אך החברים לא ששו לבחור בו ורבי אלעזר נפגע ושאל את אשתו מה לעשות? היא ענתה: העכברים צריכים לצעוד אל האוכל או האוכל צריך לבוא אל העכברים? ברור כי העכברים צריכים לכתת רגליהם אל האוכל. הרמז ברור: הם – התלמידים הקטנים – צריכים לרדוף אחריו ולא אתה אחריהם.

רבי אלעזר עבר לעיר דיומסית, עיר של החיים הטובים. היה בה שמש, גבינות ויין. החיים בעיר החטאים עשו את שלהם והוא שקע בחיי הנוחות. כך חלפו שנתיים. בוקר אחד התעורר ונחרד לרמתו הרוחנית. הוא רץ בסערה אל הישיבה ביבנה והחכמים כיבדו אותו לעלות לתורה ולקרוא את העלייה. זאת הייתה פרשת "החודש" ובמקום לקרוא "החודש הזה לכם", הוא קרא "החרש היה ליבם..." כך שהייתה לו סיבה טובה לומר: "הוי גולה למקום תורה". כי תורה ותשובה צריכים מרחב ייעודי.

נסיים במשל נפלא: סוחר נכנס למפעל וקנה סחורה בהקפה. אחרי חודש הגיע שוב ולקח עוד בהקפה. בעל המפעל החסיר פעימה, אבל התפתה להרחיב את מעגל הלקוחות. כאשר בא בפעם השלישית לבקש הקפה, בעל המפעל התפרץ: תשלם את החובות הישנים ואז תבקש סחורה חדשה.

מה עשה הסוחר החכם? הביא עמו מעט כסף מזומן, לשלם חלק מהחוב וכאשר בעל הבית רואה את הרצינות לשלם חלק, הוא אומר מצוין, נמשיך את ההתקשרות בינינו. לעתים הוא אפילו מוותר חלק מהחוב ובלבד להמשיך את הביזנס.

כך בין יהודי לקב"ה: אם אדם בא שנה אחרי שנה ומבקש לקבל בהקפה, בלי לשלם כלום, הקב"ה עלול להפסיק לתת. אבל אדם חכם נותן משהו מזומן, הוא לוקח על עצמו החלטה אחת באלול, וכך הקב"ה רואה סוחר רציני שכדאי להמשיך לעבוד אתו... שנזכה לחודש אלול טוב, ועוד לפני זה, שתיחתם ותסתיים שנה זו בגאולה וישועה בקרוב ממש.

כתיבת הדרשות והשיעורים והפצתם באופן חופשי
מתאפשרת בתמיכתם של שלוחי הרבי ברחבי תבל
ובחסותו האדיבה של הנגיד החסידי
ר' שניאור ורעייתו יוכבד שיחיו מינסקי
להצלחה רבה בכל ענייניהם
ולעילוי נשמת מרת
שיינא בעשא בתיה בת יוסף דב